

ВІЛЬНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

UNPLUGGED APPROACH TO TEACHING ENGLISH

Савченко О.В.,

orcid.org/0000-0002-3403-5442

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри філології та перекладу

Українського державного хіміко-технологічного університету

У статті висвітлюються основні ідеї Л. Меддінгза, С. Торнбері, Д. Райт та їх послідовників щодо вільного підходу до викладання англійської мови. Також в статті розглядаються особливості використання цього підходу в роботі зі студентами-першокурсниками як з перспективи студента, так і викладача, що має на меті формування цілісного уявлення про сучасні тенденції у царині викладання іноземної мови і їх вплив на мовні компетенції студентства.

Дослідження звертається до методу компаративного аналізу (з його допомогою була визначена відмінність вільного підходу від традиційних методів викладання англійської мови); прогнозування – це метод, який уможливив окреслення напрямків майбутніх досліджень за темою, а також допоміг визначити вільний підхід в якості основного в контексті майбутнього розвитку викладання англійської мови як навчальної дисципліни; структурно-функціональний метод направлений на виокремлення найменших елементів вільного підходу (наприклад, слова привітання в класі, розділові питання, заповнювачі пауз, тощо.), поєднання яких формує загальну систему роботи, спрямовану на активну комунікативну діяльність.

Вперше у вітчизняній науці вільний підхід розглядається в якості основного для роботи зі студентами-першокурсникам. Визначається методична спадкоємність між шкільною і вищою освітою, що пов'язано з реформою української школи щодо викладання іноземних мов, зокрема англійської. В дослідженні розкривається сутність такого вміння педагога як можливість адаптувати власне мовлення до поточного рівня знань студентів і одночасно стимулювати активну комунікативну діяльність всередині студентського колективу.

Критичний аналіз вільного підходу уможливив низку важливих узагальнень. Комунікативна спрямованість викладання англійської мови студентам-першокурсникам – це пріоритетне завдання сучасного викладача-мовника. В центрі навчальної діяльності – студенти, їх життєвий досвід і щоденні переживання, які виступають матеріалом для навчального процесу. Згідно вільного підходу, немає мінімального рівня знань, необхідних для навчальної діяльності. Натомість викладач допомагає аудиторії використовувати поточний рівень знань максимально ефективно, поступово збагачуючи мову новими граматичними і лексичними елементами. Осмислене використання вільного підходу допомагає опанувати зв'язне мовлення швидше, оскільки кожне заняття – це акт соціальної взаємодії, що спонукає до активної розмовної практики.

Ключові слова: вільний підхід, комунікативний підхід, зв'язне мовлення, гуманістична педагогіка, інтерактивне навчання, вільна англійська.

The article deals with the covering of the core ideas provided by such authors as Meddings L., Thornbury S., Wright J., and their followers regarding the so-called free approach to teaching English. Also, in the article the peculiarities of using this approach in the work with first-year students are considered, both from the perspective of a student and teacher, that aims to form the complete holistic view of the modern trends in the field of language teaching and their impact on the communicative competences of studentship.

The study is based on the comparative analysis method with the help of which the difference between the free approach and traditional methods of language teaching was defined. Prediction is a method that made it possible to provide the perspective of the future studies in the context of the given topic, and also helped to define the free approach as the main one in the context of the future development of teaching English as an academic discipline. Structural and functional analysis aims to detect the smallest elements of the free approach such as greetings in the classroom, tag questions, gap-fillers, and so on.

Scientific originality lies in the fact that for the first time in the domestic science the free approach is considered as the main way of working with first-year students. The methodical continuity between the school and higher education is defined, which is linked to the reform of the Ukrainian school in the context of foreign language teaching, in particular, English. The study reveals the essence of the teacher's ability to adapt his or her own speech to the current level of students' knowledge and at the same time encourage the active communicative work inside the group of students.

The critical analysis of the free approach made it possible to make a range of important conclusions. The communicative orientation of teaching English to the first-year students is the priority task of the modern language teacher. Students are in the center of teaching activity, their life experience and everyday emotions, which serve as the material for studying activity. According to the free approach, there is no minimum level of knowledge required for studying. Instead, the teacher helps the audience to use the current level of knowledge as efficiently as possible, gradually enriching the students' speech with new grammatical and lexical elements. The meaningful use of the free approach helps to master the coherent speech faster as every class is an act of social interaction that encourages students to the active conversational practice.

Key words: free approach, communicative approach, coherent speech, teaching unplugged, humanistic pedagogy, interactive studying, fluent English.

Постановка проблеми. Сутність викладання іноземної мови полягає в засвоєнні учнями теоретичної інформації, а також в практичному застосуванні набутих знань. Теоретичний базис є необхідним з огляду на важливість розуміння логіки мови, що вивчається, її культурної складової. Своєю чергою здобуття навичок практичного спілкування іноземною мовою (усно та письмово) – це головна задача учбового процесу, на чолі якого – кваліфікований і вмотивований педагог, зусилля якого направлені на формування необхідних мовних компетенцій студентів.

Вільний підхід характеризується переважанням якості над кількістю. За умови креативного підходу до підготовки занять розмовного спрямування, навіть невеликий багаж знань студента не стане перешкодою для спілкування з однолітками, навпаки – з'явиться можливість органічного збагачення словникового запасу, розширення граматичних компетенцій, вдосконалення вимови, тощо.

Актуальність теми зумовлена тим, що підходи вчених, ідеї яких розглядаються у дослідженні, узгоджуються з освітньою концепцією НУШ щодо викладання іноземної мови в 5–9 класах і старшій школі, яка полягає у *комунікативній спрямованості* освітнього процесу, орієнтації на учня, взаємозв'язок всіх видів мовленнєвої діяльності, соціалізацію за допомогою мови, використання мови з метою міжкультурної взаємодії, тощо [1]. Таким чином, викладання іноземної мови студентам-першокурсникам з опорою на вільний, комунікативний підхід є методично виправданим.

Вимоги до викладача змінюються – з пасивного спостерігача він перетворюється на безпосереднього учасника навчальної бесіди: відбувається обмін ідеями, життєвим досвідом, планами на майбутнє. У процесі спілкування педагог бачить результати власної підготовчої роботи: оцінює її позитивні сторони, а також визначає аспекти, які потребують вдосконалення.

Викладач за такого підходу є *модератором* спілкування: він обирає теми розмов, визначає їх граматичне та лексичне наповнення, і за необхідності здійснює корекцію мовлення студентів (наприклад, шляхом ехо-корекції). Таким чином, в центрі учбового процесу знаходяться не учбові матеріали (як-от підручники, наочність, відеоматеріали), а мовні компетенції студентів – здатність практично використовувати граматичні форми і лексичні одиниці, опановані на момент мовлення.

Відповідно, актуалізується проблема гармонійного поєднання теоретичних знань студентів з їх

практичним, ситуативним застосуванням. Також є важливим дотримання балансу між усним та письмовим мовленням, які своєю чергою повинні відповідати комунікативним потребам цільової аудиторії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд тематичної літератури окреслює коло досліджуваних питань, пов'язаних з практичним застосуванням вільного підходу. Важливою працею в контексті теми є «Вільне навчання. Догма у викладанні англійської мови» (англ. *Teaching Unplugged. Dogme in English Language Teaching*) Л. Меддінгза та С. Торнбері, в якій автори детально висвітлюють власну викладацьку філософію, побудовану на актуальних знаннях студентів, з їх подальшим поглибленням в процесі спілкування мовою, яка вивчається. Ідеї, представлені в книзі, покликані переглянути традиційний підхід до викладання англійської мови. Натомість пропонується будувати навчальний процес з опорою на повсякденний досвід цільової аудиторії, її інтереси та проблеми. Замість стандартизованого уроку, в якому сплановано кожний наступний крок як викладача, так і студентів, з'являється можливість практики спілкування іноземною мовою в умовах, максимально наближених до реального життя. Автори акцентують увагу на важливості доброзичливої атмосфери всередині студентського колективу, послідовності учбового процесу, а також важливості коректного вживання граматичних і лексичних засобів [3].

Книга Д. Райт, написана у співавторстві з С. Ребуфе-Бродо, «Прогулянка дикою стороною» (англ. *A Walk on the Wild Side*) розглядає викладання англійської мови як процес, направлений на природне відтворення граматичних та лексичних комбінацій, що має на меті формування зв'язного мовлення. Кожний розділ книги містить історичний контекст методу, що розглядається, пояснюється його виправданість. Акцент авторів – на сталих комбінаціях слів в англійській мові та їх поєднанні з характерними граматичними конструкціями, що допомагає студентам краще зрозуміти логіку мови, її ритм. Тексти за такого підходу розглядаються як носії необхідних граматичних і лексичних одиниць. Підкреслюється безпосередній зв'язок читання з письмом [7]. Загалом ідеї Д. Райт та С. Ребуфе-Бродо органічно доповнюють підхід Л. Меддінгза та С. Торнбері до викладання англійської мови, розширюючи його теоретичні і практичні можливості.

Стаття С. Торнбері «Догма: танець в темряві?» (англ. *Dogme: Dancing in the Dark?*) також присвячена комунікативному підходу, і відображає

його основні принципи. Акцент зроблений на важливості кооперації між викладачем та студентами, а також на взаємодії студентів між собою. Навчання розглядається автором як «соціальний і діалогічний» процес, а головний матеріал для роботи – «люди в класі». Учбові матеріали повинні бути цікавими як викладачеві, так і цільовій аудиторії. Ідеї С. Торнбері, викладені у матеріалі статті, корелюють з ідеалами гуманістичної освіти, критичної педагогіки та педагогіки можливості.

Практика говоріння і письма повинна мати *інтерактивний* характер і корелювати з комунікативними потребами учасників навчального процесу. Текст виступає в якості генератора ідей, а не інструменту для відпрацювання техніки читання. Доцільно підбирати короткі, але інформативні фрагменти тексту, активно доповнюючи їх власними ідеями. Як і Д. Райт, С. Торнбері пише про необхідність відпрацювання сталих лексичних комбінацій учнями, оскільки саме вони є основою зв'язного, вільного мовлення. На думку С. Торнбері, освітній процес повинен бути економічно невибагливим: замість дорогих і часто переоцінених учбових матеріалів, пропонується використовувати лише ручку і звичайний зошит [5].

Д. Річардс у своїй праці «Комунікативне навчання мові сьогодні» (англ. *Communicative Language Teaching Today*) пише про вдосконалення англійської мови шляхом навчання в англійських країнах, під час туристичних поїздок, а також шляхом перегляду інформаційних програм. Інтерес до вивчення мови визначає підвищений попит на ефективні початкові матеріали, які допомагають студентам досягти високого рівня академічних знань, але насамперед – високого рівня вільного мовлення (англ. *fluency*). Крім того, Д. Річардс звертає увагу на високі вимоги роботодавців щодо рівня володіння англійською мовою, що також зумовлює популярність комунікативного підходу, тобто вивчення мови через реальне спілкування [4].

Послідовник вільного підходу К. Лекман розробив метод, направлений на активацію комунікативних потенцій студентів (англ. *Conversation Activated Teaching*). Основа метода – вільний підхід Л. Меддінгза та С. Торнбері (постійна взаємодія викладача і студентів) та ідеї Д. Райт (мовлення як набір сталих граматичних і лексичних комбінацій). Фактично, праця К. Лекмана «Програма для Догми» (англ. *CAT: A Framework for Dogme*) є його власною інтерпретацією вільного підходу. Цікавим і важливим є підхід К. Лекмана

до перефразування, а саме – репліка студента перефразовується викладачем із додаванням нових елементів до розмови. Таким чином, комунікація іноземною мовою набуває детальності, описовості та варіативності [2].

Отже, як показує огляд літератури за темою дослідження, вільний підхід до викладання англійської мови вболіває за економічність навчального процесу та його максимальне наближення до життєвих реалій.

Постановка завдання. Головним завданням статті є огляд ключових ідей Л. Меддінгза, С. Торнбері, Д. Райт, Д. Річардса, К. Лекмана та Д. Робертса щодо навчання англійської мови як іноземної, а саме – вільного підходу, а також можливості його застосування в українських освітніх реаліях, зокрема в роботі зі студентами-першокурсниками.

З опорою на матеріали статті буде надано фрагмент практичного застосування однієї з варіацій *комунікативного* підходу для використання на заняттях з англійської мови. В дослідженні під комунікативним підходом розуміється *вільний*.

Буде запропонована низка рекомендацій щодо ефективного застосування підходів вчених в практичній роботі. Підсумки дослідження включатимуть прогнозування щодо подальших тенденцій у використанні комунікативного підходу до викладання англійської мови українській студентській молоді.

Виклад основного матеріалу. Інтегрованість України в європейські соціально-культурні процеси робить знання англійської мови на високому рівні необхідною умовою для професійної і соціальної реалізації молодої людини. На думку Д. Робертса, мова – це «соціальний інструмент», попит на який зумовлений необхідністю давати інструкції англійською мовою (наприклад, у сфері авіації). Своєю чергою Л. Келлі виокремлює соціальну, артистичну і філософську мету вивчення англійської мови. Так, сутність першої мети полягає у тому, що мова є формою соціальної поведінки і одним з типів комунікації, який повинен бути опанований студентами. Артистична мета пов'язана з мовленням як актом творчості, а філософська – розглядає елементи мови з позиції аналітики і класифікування [5].

Викладачі-ентузіастки Л. Меддінгз та С. Торнбері виокремлюють п'ять ключових аспектів навчальної діяльності, а саме: сприятливі умови навчання, послідовність роботи, фокусування на формі, фокусування на учнях, а також правильно обрані стимули для навчання. Відсутні будь-які початкові умови для використання мови,

оскільки студентам пропонується ситуативне мовлення, наповнене актуальними темами, як-от дозвілля, плани на майбутнє, шкільне життя, тощо. Також немає ані прив'язки до часу, відведеного на мовну діяльність, ані до рівня володіння мовою, оскільки навчальний матеріал адаптовано відповідно до наявних можливостей цільової аудиторії, що своєю чергою допомагає практичному застосуванню теоретичних знань. Роздатковий матеріал (робочі листки, картки, малюнки) не є необхідним – в класі обговорюють саме життя. Відповідно, зміщуються загальні акценти навчальної діяльності – зі стандартизованого уроку, в якому запланованим є майже кожне слово і кожне завдання, до заняття творчого, в якому студенти самостійно створюють учбовий матеріал, говорячи про події з власного життя. Своєю чергою задача педагога полягає у наданні ідеям студентської аудиторії форми навчального досвіду [3].

Згідно Д. Річардсу, комунікація англійською мовою – це сукупність взаємопов'язаних механізмів, поєднання різноманітних навиків, набутих в процесі навчання. Так, вивчення іноземної мови є найбільш ефективним за умови взаємодії студентів і свідомої комунікації. Завдання повинні бути направлені на відпрацювання передачі власних думок, завдяки чому розширюються мовні ресурси. Шляхом спроб і помилок студенти поступово опановують основні правила і особливості вживання мови, яка вивчається. Правильне і зв'язне мовлення є завданням-максимум для кожного учасника учбового процесу, але шлях до цієї мети може відрізнятись в залежності від потреб і мотивації того, хто вивчає мову [4].

Згідно концепції вільного підходу, саме аудиторія – це носій ідей для навчальної діяльності. Студенти розповідають історії, пояснюють власні ідеї та почуття, тим самим створюючи комунікативну необхідність, а не необхідність, зумовлену змістом розділу підручника. Викладач допомагає студентам висловлювати думки, підбираючи потрібні граматичні і лексичні інструменти, які роблять мовлення більш зв'язним і виразним. За такого підходу повсякденні дії, які коментує студентська молодь, поступово набувають деталей і логічно поєднуються з іншими активностями впродовж дня. Мова може залишатися простою з точки зору граматики, але одночасно бути інформативною, що загалом позитивно впливає на можливість вільного володіння мовою у майбутньому (Meddings, Thornbury, 2019).

Навіть якщо рівень студентів-першокурсників зовсім невисокий, спілкування можна побудувати

з опорою на короткі фрази, які легко можна зрозуміти по контексту: «Сьогодні понеділок (англ. *It's Monday today*), «Почнемо» (англ. *Let's get started*), «Я пам'ятаю твоє ім'я» (англ. *I remember your name*), «Тут прохолодно, чи не так? » (англ. *It's chilly in here, isn't it?*), «Я розумію» (англ. *I see*), тощо. Таким чином, мінімальні граматико-лексичні конструкції вчать студентів коректному порядку слів, мелодиці мови, закладають підвалини впевненого користування іноземною мовою загалом.

Головними матеріалами для роботи виступають ручка і папір. Доречно сказати, що такий підхід до навчання – це своєрідний *освітній мінімалізм*, який, однак, приносить значно більше користі навчальному процесу ніж заняття, обтяжені підручниками і схемами. Викладачеві лише необхідно мати дошку і крейду, яких достатньо для створення гармонійного навчального простору, що характеризується постійним мозковим штурмом різної інтенсивності.

Робота з друківаним матеріалом не виключається цілком, але розглядається під іншим кутом – креативним, з меншою прив'язкою до змісту і з більшою увагою до форми спілкування. Вдало обрана стаття із закордонного видання може виступати генератором спілкування. Можна ділити текст на частини, пропонуючи студентам прокоментувати кожен з них окремо; корисним є створення «інформаційних прогалин» у тексті, які пропонується заповнити; доцільно працювати з газетними фотографіями, оскільки такий вид роботи є корисним для розвитку описового мовлення.

Цікаво спостерігати за змінами, яких зазнає текст в процесі його інтерпретації студентами. Об'єми тексту можуть бути зовсім невеликі, головне – надання аудиторії почуття впевненості у власних силах. Зміст текстів повинен відповідати інтересам студентів, оскільки це допоможе віднайти відповідні стимули для роботи (наприклад, тексти освітньої тематики або матеріали, в яких висвітлюються останні молодіжні тренди).

Сучасні технології також присутні за вільного підходу до викладання іноземної мови, і навіть мають власний тематичний напрямок. Але саме мінімальні ресурси роблять цей підхід особливим – максимально наближеним до життя, коли можливість вільного ситуативного мовлення визначає саме володіння іноземною мовою. За необхідності нотатки студентів можуть передаватися один одному, що робить навчальний процес інтерактивним і направленим на аудиторію [3].

Згідно вільного підходу, рекомендується робити нотатки щодо хороших та поганих речей, які трапилися з мовцем, що направлено на розв'язання варіативності мови. Чим більше студенти в класі говорять про реальні події та діляться новинами з власного життя, тим важливішим для них стає коректне вираження думок, з'являється мотивація для самовдосконалення. Важливим є власний приклад педагога щодо коментарів «поганих» та «хороших» подій, адже таким чином він демонструє власну відкритість перед аудиторією, готовність до діалогу.

На думку Л. Меддінга та С. Торнбері, перевагу необхідно надавати «відкритим» питанням (англ. *open-ended questions*), оскільки на відміну від «так-ні» запитань (англ. *yes/no questions*) вони дозволяють отримати більш детальні, розгорнуті відповіді, що позитивно впливає на навчальну комунікацію [3]. Тобто запитання «Where did you go yesterday?» (укр. *Куди ти ходив вчора?*) потенційно більш продуктивне, ніж «Did you go anywhere yesterday?» (укр. *Ти ходив куди-небудь вчора?*).

Характер виправлення помилок також відрізняється від традиційного. Наприклад, немає необхідності постійного виправлення. Натомість викладачеві варто записувати помилки студентів і цілеспрямовано використовувати проблемні конструкції під час наступних занять, спрямовуючи на них більшу частину комунікативної активності.

Окремої уваги потребує простір кабінету, в якому відбувається заняття. Вільний підхід обґрунтовує розташування стільців у формі кола або півкола тим, що таким чином учні встановлюють зоровий контакт один з одним, що позитивно впливає на комунікативну активність всіх учасників колективу. Місце проведення занять варто розглядати в якості важливого компоненту початкової роботи. Предмети, наявні в класі, і навіть вид з вікна – це матеріали для обговорення. Навіть звуки в класі та за його межами повинні працювати на певні комунікативні задачі. Студентів не варто обмежувати лише навколишнім середовищем, головним є мовлення «тут і зараз». Відпрацювання ситуативного мовлення згодом позитивно вплине на невимушеність використання необхідних граматичних конструкцій та коректних лексичних одиниць. Також викладачеві варто підкреслювати важливість описового мовлення. Доцільно описувати почуття, предмети, події, явища, тощо [3].

Обговорення інформації, яка корелює з повсякденним життям студентів, допомагає побудувати

робочу атмосферу в класі, а також сформувати сприятливі психологічні умови для спілкування. Під *сприятливими умовами* мається на увазі, що студенти розслаблені та відкриті до навчання, до обміну ідеями, враженнями, тощо. Викладач повинен пояснювати власні дії та чому студентам пропонується повторювати за ним. Важливо пам'ятати: навчальний процес за умови комунікативного підходу – це не тест і не примус, а головним чином – можливість вдосконалити володіння англійською мовою в умовах, подібних до реального життя.

Навколишній простір наповнений «відправними точками» для початку заняття. Один із способів стимулювання студентів до розмови про власний життєвий досвід – розповідь викладача про речі, які здаються йому складними або неприємними (наприклад, ранні підйоми, поїздка на роботу дощовою погодою, перебування на дієті, тощо) [3].

Перехід від стандартизованого підходу до вільного – це поступовий процес, і викладач повинен бути готовий до певного *періоду адаптації* аудиторії до нових форм роботи та нового її характеру загалом. На першому етапі запровадження вільного підходу має сенс пояснити аудиторії мету нових форм початкової діяльності, не відмовляючись від звичних друкованих матеріалів. В кінці заняття варто логічно підбити підсумки виконаної роботи, акцентуючи увагу на граматичних структурах та лексиці, які відпрацьовувалися впродовж заняття. Таким чином, уможливіється демонстрація збереження структури учбового процесу, його логічної вивіреності, що переконає аудиторію в його дієвості, яка не поступається традиційним методам навчання.

Викладач повинен відчувати настрій, що панує в класі. Важливо давати чіткі інструкції щодо роботи, а також налаштовувати студентів на позитивний лад. Навіть якщо певний вид роботи не дає бажаного результату, завжди можна скоригувати навчальну діяльність, додаючи необхідні елементи або навпаки – прибираючи зайві. Необхідно показувати учням зацікавленість у їх мовленні – конструкціях та словах, які вони вживають. Найважливіші рекомендується записувати на дошці та стимулювати до їх подальшого використання, поступово додаючи нові елементи. Головна задача тут – допомогти студентам віднайти «власний голос» для спілкування англійською мовою [3]. Почуття гумору та загальне оптимістичне ставлення до себе та оточуючого середовища є запорукою успішної викладацької практики.

Л. Меддінгз та С. Торнбері пропонують низку тематичних варіацій комунікативного підходу, кожна з яких направлена на формування певних мовленнєвих компетенцій. Крім того, автори надають рекомендації щодо використання навколишнього простору і деяких підручних матеріалів (наприклад, карти, фотографії, малюнки студентів, тощо.). З-поміж інших можна виділити такі тематичні активності: реальний світ (містить елементи гри), створення щоденника класу, прогнозування продовження тексту, тощо [3].

Для унаочнення практичного використання вільного підходу та обґрунтування його переваг у порівнянні з традиційними формами роботи, було обрано активність, що має назву «Ця вулиця, це містечко» (англ. *This street, this town*), оскільки вона виразно демонструє основні принципи такої роботи. Одним із важливих завдань активності є визначення причин, які стимулюють студентів вивчати англійську мову. Оскільки мотивація для вивчення мови не завжди легко піддається визначенню, коментування її використання іншими людьми – це гарна можливість провести самоаналіз і визначити можливі стимули для роботи.

На дошці викладач малює кругову діаграму з трьома секторами. Центральне коло має назву «Ця вулиця», середнє – «Це містечко», а зовнішнє – «Ця країна». В процесі роботи студентів необхідно об'єднати в пари або міні-групи. Учасники заняття малюють таку ж діаграму у зошитах. У першій частині завдання доцільно задавати такі питання: «Хто, на вашу думку, використовує англійську зараз у кожному колі?» (англ. *Who do you think is using English right now in each circle?*), «Англійська їх перша мова?» (англ. *Is English their first language?*), «Вони читають, говорять, пишуть чи слухають?» (англ. *Are they reading, speaking, writing, listening?*), «З ким вони говорять та про що?» (англ. *Who are they communicating with, and about what?*) [3, с. 28].

Коли група закінчує відповідати на запитання, вона обмінюється ідеями з іншими групами. Задача викладача полягає у допомозі віднаходження потрібних інструментів для розмови і підбадьорюванні учасників роботи. Також важливо записувати помилки, які повторюються найчастіше і відмічати позитивні моменти в роботі студентів. У другій частині заняття міні-групи запрошуються до дошки для відповіді на ті ж запитання, але на цей раз дають відповіді, дотичні до власного досвіду. Після закінчення роботи необхідно заохочувати і мотивувати студентів до якомога частішого використання англійської мови в реальних життєвих ситуаціях [3]. Таким чином,

студенти не обмежені у своїх відповідях – з'являється свобода вираження власних ідей і власного життєвого досвіду.

Вдалою варіацією цієї активності є обговорення того, як би студенти використовували англійську мову в університеті, а саме – в аудиторії (центральне коло), в коридорах університетської будівлі (середнє коло), на подвір'ї (зовнішнє коло). Також можна додавати й інші кола до діаграми (наприклад, використання мови в гуртожитку).

Така робота є більш дієвою порівняно з традиційною – текстуальною, коли студенти відповідають на запитання після прочитання статті у підручнику. Ідеї генеруються від самого початку завдання, а не спираються на готові відповіді, які лише необхідно віднайти в тексті. Таким чином, вільний підхід фактично виключає примітивні і шаблонні завдання, якими нерідко характеризуються традиційні підходи до викладання іноземної мови.

Доцільно активно відпрацьовувати граматичні часи, які вже опанували студенти, акцентуючи увагу на їх функціях. Наприклад, теперішній простий час (англ. *Present Simple Tense*) можна продуктивно відпрацьовувати в навчальних розмовах, пов'язаних зі звичками студентів, щоденними рутинними справами, науковими фактами, розкладом роботи певних установ, тощо. Важливо органічно поєднувати цей граматичний час з іншими, поступово відходячи від термінологічної прив'язки, а натомість вживати потрібний час природно і інтуїтивно, як це роблять носії мови.

Потенціал подібних завдань необмежений, і тому творчий підхід викладача обов'язкового знайде віддзеркалення в продуктивній роботі студентського колективу, підвищить мотивацію групи та її загальні мовні компетенції.

Вільний підхід цілком може бути інтегрований в реалії української освітньої системи за умови підготовки кваліфікованих і вмотивованих викладацьких кадрів.

Висновки. Розглянуті матеріали дозволяють зробити низку важливих узагальнень, а також окреслити перспективу майбутніх досліджень, пов'язаних з вільним підходом до викладання англійської мови в українських вищих навчальних закладах.

Мовні компетенції студентів формуються швидше і якісніше, коли живе спілкування знаходиться в центрі навчальної діяльності. Говоріння і письмо – це навички, які є практичним втіленням теоретичних знань, набутих раніше.

Комунікативний підхід до вивчення англійської мови уможливує оволодіння цими навичками в умовах, наближених до щоденного спілкування.

Студенти за такого підходу виступають носіями учбового матеріалу, а саме – мови як такої. Комунікативний підхід невибагливий до ресурсів, і легко може застосовуватися будь-де: в аудиторії, в парку, під час віддаленої роботи онлайн, тощо. Навчальним матеріалом виступає саме життя, що корелює з визначенням мови як інструменту соціальної взаємодії.

Використовувати вільний підхід можна на будь-якому етапі викладання англійської мови, дотримуючись принципу послідовності. Також послуговуватися ним можуть як досвідчені педагоги, так і ті, хто тільки починає свій шлях в професії.

Викладач виступає модератором спілкування і перетворює думки студентів на навчальний досвід. Змінюється характер виправлення помилок: постійна корекція поступається поступовому опрацюванню проблемних граматичних і лексичних елементів шляхом включення їх до навчального спілкування. Сучасний педагог – це професіонал, який не боїться вчити і вчитися, і є відкритим для експериментів.

Вільний підхід має багато різних варіацій, але всі вони мають спільну мету – покращення мовних компетенцій студентів, послуговуючись знаннями, набутими на момент роботи, а також гармонійно вивести учасників учбового процесу на якісно новий рівень володіння англійською

мовою. Відповідно, правильно визначена мотивація і позитивна атмосфера в аудиторії є необхідними супутниками такої роботи.

Сама назва методу говорить про його відкритість педагогічній творчості, відходу від шаблонної роботи, залежної від підручника та інших матеріалів. Вільний підхід є постійним мозковим штурмом, який тримає і педагога, і студентів в постійному робочому тонусі. Звертання до комунікативних завдань в процесі навчання – необхідність, зумовлена самою природою спілкування. Соціальна взаємодія потребує відкритості до навчання, вміння точно виражати думки, давати інструкції, писати різноманітні повідомлення і т.д.

Вільний підхід уможливує оволодіння всіма необхідними компетенціями для ситуативного спілкування. Саме тому майбутнє викладання іноземної мови як дисципліни нерозривно пов'язане з цим підходом, його принципами і загальною філософією. Ба більше, ймовірно вільний підхід стане головним способом навчання іноземній мові, зважаючи на його переваги в порівнянні з традиційними підходами до учбового процесу. Відповідно, доцільним є вивчення вільного, комунікативного підходу як однієї з головних дисциплін під час підготовки викладацьких кадрів. Необхідно продовжувати дослідження вільного підходу з перспективи вікової психології і гуманістичної педагогіки; доцільно розробляти варіації підходу для вищих учбових закладів різних профілів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зимомря І. М., Мойсюк В. А., Трифан М. С., Унгурян І. К., Яковчук М. В. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83186/> (Дата звернення: 27.10.2022).
2. Lackman K. CAT: A Framework for Dogme. Ontario, 2007. 10 p.
3. Meddings L., Thornbury S. Teaching Unplugged: Dogme in English Language. Peaslake, 2019. 104 p.
4. Richards J.C. Communicative Language Teaching Today. New York, 2006. 47 p.
5. Roberts J.T. The Communicative approach to language teaching: The King is dead! Long live the King! *International journal of English Studies*. 2004. Vol. 4(1). P. 1–37.
6. Thornbury S. Dogme: Dancing in the Dark? *Folio*. 2005. Vol. 9/2. P. 3–5.
7. Wright J., Rebuffet-Broadus. C. A Walk on the Dark Side. Berlin, 2013. 25 p.